

K R O N I K A I N S T Y T U T U

STUDIA POLONIJE

T. 25. Lublin 2004

MACIEJ B. STĘPIEŃ
ALEKSANDRA RUTKOWSKA

KRONIKA DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU BADAŃ NAD POLONIA I DUSZPASTERSTWEM POLONIJNYM KUL ZA ROK 2003*

SKŁAD PERSONALNY INSTYTUTU

W 2003 r. Instytut pracował w następującym składzie: dyrektor – ks. prof. Edward Walewander, dr Włodzimierz Osadczy, ks. mgr lic. Robert Guz, mgr lic. Maciej Stępień (do 15 października) oraz mgr Stanisław Krukowski. A od 1 lutego 2003 r. pracę w Instytucie podjął ks. dr Józef Szymański. Od 1 września zatrudniona została mgr Aleksandra Rutkowska.

WIZYTY GOŚCI W INSTYTUCIE

Spotkania z gośćmi zagranicznymi i krajowymi, które mają miejsce w siedzibie Instytutu, są odbiciem szerokich kontaktów i zainteresowań naukowych oraz prac wydawniczych tej placówki.

14 stycznia wizytę w Instytucie złożył ks. dr Henryk Bielaszewski, duszpasterz Polonii w Koblencji (Niemcy). 17 stycznia Instytut odwiedził ks. Marcin Jankiewicz, wieloletni duszpasterz Polaków we wschodniej Ukrainie,

* Kronikę Instytutu za okres od 1 stycznia 2003 do 31 lipca 2003 redagował Maciej B. Stępień. Od 1 sierpnia redaguje Aleksandra Rutkowska.

głównie w Dnieprodzierżyńsku. Jego wizyta dotyczyła m.in. druku książki w języku polskim na temat historii tamtejszej parafii.

3 lutego gościła w Instytucie mgr Natalia Rykowska z Kazachstanu, obecnie doktorantka w Instytucie Pedagogiki WNS KUL, pisząca pracę „Polacy w Kazachstanie jako środowisko wychowawcze”. 11 lutego złożył wizytę w Instytucie Prezes Zarządu Małopolskiego Forum Współpracy z Polonią Stanisław Lis z Tarnowa, w ramach przygotowań XI Światowego Forum Mediów Polonijnych. Odbędzie się ono w Polsce na początku września 2003 r. W dniach 5, 6 i 7 września przewidziano spotkania w ramach Forum w Lublinie. Instytut został zaproszony do współpracy w przygotowaniu przedsięwzięcia. Prezesowi towarzyszyła dr Joanna Janicka z Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie.

26 marca prof. dr hab. Andrzej Flaga z Politechniki Krakowskiej oraz dr Jan Golec z Politechniki Lubelskiej byli w Instytucie w sprawie konsultacji dotyczącej wybudowania pomnika Chrystusa Króla i Centrum Jedności Polonii na Górze św. Marcina w Tarnowie. Myśl budowy pomnika zrodziła się w 1996 r. wśród Polonii chicagowskiej jako idea zjednoczenia wszystkich Polaków rozproszonych po całym świecie. Pomnik ten, w zamierzeniu organizatorów, miałby być darem Polonii zbudowanym wspólnym trudem środowisk polonijnych całego świata.

1 kwietnia gościem Instytutu był Władysław Białecki z Żytomierza, redaktor naczelny wydawanego tam czasopisma polskiego „Góra Zamkowa”. 7 kwietnia miał w Instytucie wykład dyrektor lubelskiego Domu Polonii mgr Dariusz Śladecki. Temat spotkania dotyczył cmentarzy polskich na Wschodzie, na przykładzie Polesia. Wystąpienie i towarzysząca mu dyskusja rozwiąły problematykę działań podejmowanych w zakresie inwentaryzacji i porządkowania polskich nekropolii znajdujących się na obszarze zachodniej Białorusi i Ukrainy. 9 kwietnia odwiedził Instytut duszpasterzujący w Gruzji ks. Jerzy Piliś. Przedtem zakładał duszpasterstwo polskie w Azerbejdżanie. Podzielił się swoimi refleksjami na temat życia religijnego Polaków w Gruzji. 10 kwietnia przebywał na spotkaniu w Instytucie prezes Towarzystwa Kultury Polskiej Donbasu Ryszard Zieliński wraz z towarzyszącymi mu jego współpracownikami¹.

8 maja miało miejsce spotkanie z prof. drem hab. Jerzym Smoliczem, członkiem kolegium redakcyjnego „Studiów Polonijnych”, wykładowcą Uni-

¹ Pisało o tym pismo „Polacy Donbasu”. Gazeta Towarzystwa Kultury Polskiej Donbasu (30.04.2003, s. 7) w artykule odredakcyjnym *Spotkania w Macierzy*.

wersytetu w Adelajdzie, dyrektorem Centrum Studiów Międzykulturowych i Nauczania Wielokulturowego (CISME), przewodniczącym Komitetu ds. Nauczania Wielokulturowego przy Ministerstwie Edukacji Australii. Prof. Smolicz poruszył tematy wielokulturowości Australijczyków, losów Polaków zamieszkałych w Australii oraz duszpasterstwa prowadzonego przez polskich księży w tym kraju. 20 maja gościła w Instytucie Krystyna Czupryniak pochodząca z Kiszyniowa (obecnie zamieszkuje w Legnicy). 21 maja przebywał w Instytucie ks. Krzysztof Pożarski z Sankt Petersburga, duszpasterz Polaków i wydawca źródeł do historii Polaków w Rosji.

5 czerwca miało miejsce spotkanie z prof. drem hab. Mieczysławem Wieliczko z Wydziału Humanistycznego UMCS, który omówił sprawę wzajemnych kontaktów naukowych pomiędzy lubelskimi uniwersytetami a Uniwersytetem w Tarnopolu oraz wyniki sesji naukowej organizowanej przez Uniwersytet w Tarnopolu. Prof. Wieliczko podzielił się również informacjami na temat ukraińskich zasobów archiwalnych dotyczących spraw polskich. 18 czerwca odwiedził Instytut dr Tadeusz Detyna, socjolog z Uniwersytetu Opolskiego. W tym samym dniu spotkał się z pracownikami i mówił na temat sytuacji Polaków na Ukrainie współpracujący od wielu lat z Instytutem Dyrektor Szkoły Polskiej w Drohobyczu Adam Chłopek.

14 sierpnia o swojej pracy wśród Polaków mówił ks. Zbigniew Lewandowski SAC z Meksyku. 16 sierpnia Instytut odwiedziła s. Gabriela Jaworska OP z Czortkowa na Podolu, 22 sierpnia natomiast – ks. prof. dr Artur J. Katolo, duszpasterz Polaków w Kalabrii, pracownik naukowy Papieskiego Wydziału Teologicznego Italii Południowej. Mówił on o swojej pracy w tym regionie. 29 sierpnia organizator Festiwalu Kultury Polskiej we Francji Leszek Kańczugowski z Paryża był w Instytucie w sprawie organizowania Festiwalu, który się odbędzie w roku 2004 w ramach Roku Polskiego we Francji.

5 września gościem był Robert Solis z Münster (Westafalia), który pracuje w tamtejszym duszpasterstwie polskim. 7 września Instytut odwiedził ponownie redaktor prasy polskiej z Donbasu Ryszard Zieliński. 6 września – Romuald Mieczkowski z Wilna, redaktor naczelny kwartalnika „Znad Wili”. 22 odbyło się spotkanie z redaktor naczelną „Roty. Kwartalnika dla Polonii i Polaków poza granicami RP”, prof. dr hab. Barbarą Jedynek. 27 września dyrektor Instytutu spotkał się z ks. bpem drem Ryszardem Karpińskim, delegatem Konferencji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji i omówił dalszą wzajemną współpracę.

7 listopada w Instytucie gościł ks. kpt. mar. dr Henryk Sofiński z Akademii Marynarki w Gdańsku. 17 i 20 w Instytucie przebywał ponownie ks. Artur Katolo. 20 listopada dr Stanisław Majdański z KUL omawiał z dyrekto-

rem Instytutu stan realizacji projektu badawczego „Polacy w Archangielsku”, realizowanego przez KUL oraz Akademię Marynarki Wojennej w Gdyni.

16 grudnia Instytut gościł 20 studentów Akademii Podlaskiej z Siedlec wraz z ich wykładowcą dr Adamem Bobrykiem. Gości interesowała działalność naukowa Instytutu, którą poszczególni pracownicy przedstawili w szczegółach. 22 grudnia przebywał w Instytucie na spotkaniu opłatkowym emerytowany arcybiskup lubelski i Wielki Kanclerz KUL Bolesław Pylak, który podzielił się z pracownikami swoimi spostrzeżeniami z wieloletnich kontaktów i pracy na rzecz Polonii i Polaków w świecie. Szczególnie interesująco przedstawił swoje wyjazdy na Wschód, które odbył jeszcze w okresie Związku Radzieckiego.

WYJAZDY KRAJOWE PRACOWNIKÓW

W ramach realizacji projektu badawczego „Polacy w Belgii” w dniach 10 - 14 czerwca dr Włodzimierz Osadczy oraz ks. mgr lic. Robert Guz przebywali w Poznaniu i Gnieźnie celem przeprowadzenia kwerendy archiwalnej. Badania przeprowadzono w Archiwum Prowincjalnym Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Poznaniu oraz w Archiwach Archidiecezjalnych w Gnieźnie i w Poznaniu. Wymienione badania kontynuowano również w dniach 17-22 listopada w Gnieźnie oraz w Archiwum Polskiej Prowincji Księży Werbistów w Pieniężnie. Przeprowadzili je ks. dr Józef Szymański oraz ks. mgr Robert Guz.

WYJAZDY ZAGRANICZNE PRACOWNIKÓW

W dniach 7-18 marca dwaj pracownicy Instytutu – ks. R. Guz, mgr Maciej Stępień dokonali w Brukseli, w siedzibie Polskiej Misji Katolickiej, kwerendy archiwalnej mającej na celu przygotowanie monografii duszpasterstwa Polaków w Belgii. Ks. R. Guz w dniach 14-16 marca przeprowadził rekolekcje wielkopostne dla wspólnoty polonijnej w Limburgii. Maciej Stępień 11 marca na zebraniu duszpasterskim PMK w Belgii wygłosił prelekcję „Duszpasterstwo polskie w Belgii w kontekście badań prowadzonych w Instytucie Polonijnym KUL”.

17-18 maja dr Włodzimierz Osadczy uczestniczył w obchodach 5-lecia Stowarzyszenia Kultury Polskiej im. Tadeusza Kościuszki w Łucku na Ukrainie. Podczas uroczystej akademii w Teatrze Miejskim wygłosił przemówienie

na temat polskich organizacji na Ukrainie. 18 maja 2003 wraz z uczestnikami obchodów odwiedził polski cmentarz we wsi Przebraże. Było to miejsce kaźni polskiej ludności na Wołyniu w czasie II wojny światowej. 21-23 maja dr W. Osadczy brał udział w Dniach Adama Mickiewicza i Festiwalu Kultury Polskiej na Krymie obchodzonych w m. Ałupka. Obchody zostały zorganizowane przez Ministerstwo Kultury Republiki Autonomicznej Krym, Tauryjski Narodowy Uniwersytet im. Wernadskiego, Krymski Związek Polaków. Podczas obrad wygłosił referat „Polacy na Krymie w badaniach Instytutu Polonijnego KUL”. W dniu 26 maja dr W. Osadczy spotkał się w Konsulacie Generalnym RP w Kijowie z tamtejszym konsulem generalnym min. Sylwestrem Szostakiem. W trakcie spotkania zostały omówione zagadnienia dotyczące badań nad Polakami na Ukrainie prowadzone w Instytucie Polonijnym KUL. 27 maja w Domu Polskim w Kijowie odbyła się prezentacja Informatora *Polacy na Ukrainie dzisiaj* autorstwa Włodzimierza Osadczego. Prezentując książkę autor zapoznał zebranych z dorobkiem Instytutu Polonijnego w zakresie badań nad Polakami na Wschodzie oraz poruszył szereg zagadnień z historii i dnia dzisiejszego polskiej diaspory.

12 października dr Włodzimierz Osadczy uczestniczył w otwarciu Konsulatu Generalnego RP w Łucku, jako że Instytut Polonijny od lat utrzymuje ścisłe kontakty z Polakami w tym mieście.

8 listopada dr Włodzimierz Osadczy brał udział w Dniach Kultury Polskiej w Łucku zorganizowanych przez Stowarzyszenie Kultury Polskiej w Obwodzie Wołyńskim im. Tadeusza Kościuszki.

UDZIAŁ PRACOWNIKÓW W SYMPOZJACH POLONIJNYCH

16-17 stycznia dr Włodzimierz Osadczy wziął udział w międzynarodowej konferencji naukowej „Polacy i Rosjanie” zorganizowanej przez Instytut Wschodni Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Podczas konferencji wygłosił referat „Ruś Czerwona w polskiej i rosyjskiej perspektywie. Między ideą wszechruską i jagiellońską”.

6 lutego dr Włodzimierz Osadczy wziął udział w obradach Lubelskiego Zarządu Wojewódzkiego Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód. Podczas posiedzenia przedstawił relację z działalności Oddziału Lubelskiego Stowarzyszenia Polska-Armenia za rok 2002 i plan działalności na rok bieżący.

27 marca dyrektor Instytutu ks. Edward Walewander uczestniczył w spotkaniu z marszałkiem senatu RP, prof. Longinem Pastusiakiem, który w tym

dniu przebywał w Lublinie jako gość redakcji miesięcznika „Forum Polonijne”.

27 maja ks. Edward Walewander wziął udział w międzynarodowym symposium „Funkcja społeczna prywatnych szkół średnich II Rzeczypospolitej Polskiej” zorganizowanym przez Katedrę Historii Oświaty Uniwersytetu w Białymstoku, gdzie zabrał głos w dyskusji nt. „Polonijnych szkół średnich w okresie II Rzeczypospolitej”. 28 maja ks. dr Józef Szymański uczestniczył w konferencji naukowej „Kształtowanie elit polonijnych” organizowanej przez Akademię Bydgoską. Podczas konferencji wygłosił referat „Duchowieństwo polskie na Wschodzie i jego wpływ na tworzenie elit polonijnych”.

28 czerwca księża: Robert Guz oraz Edward Walewander uczestniczyli w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku w uroczystym spotkaniu z okazji 70-lecia urodzin rektora tamtejszej Wszechnicy, prof. dra hab. Andrzeja Bartnickiego, z którym osobiście, jak też z Uczelnią, Instytut współpracuje od wielu lat.

W dniach 1 i 2 września ks. mgr lic. Robert Guz wziął udział w IV Międzynarodowej Konferencji „Kultura i prawo”, która poświęcona była religii i wolności religijnej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie integracji europejskiej. Konferencja zorganizowana była w KUL z okazji X rocznicy podpisania konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską i Polską. 3 września dyrektor Instytutu, ks. Edward Walewander, wziął udział w siedzibie Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” w Warszawie w uroczystym wręczeniu książki *Z dziejów Polski i emigracji (1939-1989)* dedykowanej byłemu prezydentowi RP na Uchodźstwie Ryszardowi Kaczorowskiemu. Dyrektor Instytutu jest też autorem jednego z rozdziałów książki *Emigracja z ziem polskich w drugiej połowie XIX wieku*. 6 września dyrektor Instytutu, ks. E. Walewander, wziął udział w II Forum Mediów Polonijnych, które odbyło się na Wydziale Politologii UMCS, i wygłosił referat „Stan badań polonijnych w Instytucie Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL”. 15 września ks. dr Józef Szymański uczestniczył w Warszawie w Międzynarodowej Konferencji Pozarządowych Organizacji Europy nt. „Rola i miejsce organizacji współpracujących z Rosją w jednoczącej się Europie”. Konferencja zgromadziła przedstawicieli z szesnastu krajów.

16-17 października ks. Walewander uczestniczył w UMCS w międzynarodowym symposium „Stan i perspektywy polsko-białoruskich kontaktów naukowych, gospodarczych i kulturalnych”.

8 grudnia ks. mgr lic. Robert Guz wziął udział w Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II – struktura

i zadania”. Było to sympozjum zorganizowane w KUL z okazji XX rocznicy wejścia w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego.

SYMPOZJUM NAUKOWE INSTYTUTU

W dniach 22-23 września odbyło się zorganizowane przez Instytut we współpracy z Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusku, Oddziałem Lubelskim Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” oraz Stowarzyszeniem Współpracy Polska-Wschód międzynarodowe sympozjum naukowe poświęcone Polakom na Krymie².

Było to pierwsze sympozjum z kilku zaplanowanych poświęconych Polakom na Ukrainie. Kolejne poświęcone Polakom na Ukrainie Centralnej i Wschodniej odbędzie się w 2005 r. W sympozjum „Polacy na Krymie” wzięło udział wielu badaczy, zarówno z Polski, jak też z zagranicy, szczególnie z Ukrainy. Wielu z referentów towarzyszy Instytutowi Polonijnemu od początku badań nad Polakami na Wschodzie. Takim weteranem jest prof. dr hab. Adam Koseski, I prorektor Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku. Pracownikom Instytutu udało się pozyskać do współpracy również innych uczonych, którzy tu często i chętnie bywają. Są to m.in. profesorowie: Andrzej Chodubski z UG, Artur Kijas z UAM, Marcei Kosman z Małżonką Bogumiłą, również z Poznania, Marek Ingot TJ z Gregorianum w Rzymie. Oprócz wymienionych w sympozjum wzięli udział z Ukrainy: doc. Aleksander Gadowski, dr Lidia Kościuk, Alicja Ratyńska, Irina Sokołowa, Ludmiła Tomiłowicz. Spośród innych referentów krajowych w spotkaniu udział wzięli z WSP w Częstochowie: prof. dr hab. Lucyna Rożek oraz dr Krzysztof Czajkowski. Z Poznania na sympozjum przybyli dr Dariusz Matelski oraz ks. dr Bernard Kołodziej TChr. Spotkanie otworzyła z ramienia KUL prorektor prof. dr hab. Agnieszka Kijewska oraz bp Ryszard Karpiński, delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji, a także prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” prof. Andrzej Stelmachowski.

Wyjątkowym akcentem lubelskiego spotkania poświęconego Polakom na Krymie była obecność i zaangażowanie ks. bpa Bronisława Biernackiego,

² Informacje prasowe: WUKA [Wojciech Klusek], *Gdzie Rzym, gdzie Krym*, „Kurier Lubelski” 2003, nr 226, s. 9; A. R u t k o w s k a, „Niedziela” 2003, nr 42, s. 20; AP [Agnieszka Przytuła] „Niedziela Lubelska” 2003, nr 43, s. 26; A. R u t k o w s k a, *Polacy na Krymie*, „Przegląd Uniwersytecki” 2003, nr 5, s. 12-13; *Kalendarium*, „Przegląd Uniwersytecki” 2003, nr 5, s. 13.

ordynariusza odesko-symferopolskiego, którego wielu w Polsce dobrze zna i obdarza szacunkiem. Warto dodać, że bp Biernacki zna środowisko lubelskie, bowiem niemało trudu włożył w częste dojazdy do Lublina, gdzie odbywał studia pastoralne, proboszczując zarazem w historycznym Barze. Z duszpasterzy pracujących na Krymie udział w sympozjum wzięł m.in. ks. Bohdan Potoczny. Na początku obrad zebrani uczcili modlitwą niedawno nagle zmarłą prof. Urszulę Kaczmarek z UAM, która od wielu lat zajmowała się badaniami polonijnymi. Materiały z sympozjum ukażą się w 2004 r. w pracy zbiorowej pt. „Polacy na Krymie”.

NAGRODA NAUKOWA IM. IRENY I FRANCISZKA SKOWYRÓW³

21 maja w Sali Reprezentacyjnej Trybunału Koronnego w Lublinie odbyło się wręczenie Nagród Naukowych im. Skowyrów. Nagrodę odebrało sześcioro laureatów. Byli to: prof. dr hab. Krystyna Romaniszyn (Uniwersytet Jagielloński) za książkę *Kulturowe implikacje międzynarodowych migracji* (Lublin 2003); prof. dr hab. Adam Koseski (Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku) – *Procesy migracji i społeczności polonijne. Problematyka metodologiczno-historiograficzna* (Lublin–Pułtusk 2003); prof. dr hab. Marcei Kosman (Uniwersytet Adama Mickiewicza) – *Z rozważań nad kulturą polityczną w Polsce, cz. II* (Poznań 2001); dr hab. Eugeniusz Niebelski (Katolicki Uniwersytet Lubelski) – *Duchowieństwo lubelskie i podlaskie w powstaniu 1863 roku i na zesłaniu w Rosji* (Lublin 2002); ks. dr hab. Stanisław Tymosz (Katolicki Uniwersytet Lubelski) – *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740-1780. Studium historyczno-prawne* (Lublin 2002). Nagrodę specjalną Jury Nagrody przyznało w Zespołowi Tańca Ludowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – za wspieranie współpracy Polonii z Macierzą z racji 50-lecia istnienia Zespołu.

³ Szerzej na ten temat zob.: E. W a l e w a n d e r, *Kronika Nagrody Naukowej im. Ireny i Franciszka Skowyrów za rok 2003* w niniejszym tomie.

PUBLIKACJE INSTYTUTU

W roku 2003 ukazały się staraniem Instytutu następujące pozycje książkowe: *Polacy w Azerbejdżanie*, red. Edward Walewander, Lublin 2003; Krystyna Romaniszyn, *Kulturowe implikacje międzynarodowych migracji*, Lublin 2003; Adam Koseski, *Procesy migracji i społeczności polonijne: problematyka metodologiczno-historiograficzna*, Lublin–Pułtusk 2003; Włodzimierz Osadczy, *Polacy na Ukrainie dzisiaj: Informator, część II: Związek Polaków na Ukrainie, Stowarzyszenie Uczonych Polskich na Ukrainie, Zjednoczenie Nauczycieli Polskich na Ukrainie, Międzynarodowe Stowarzyszenie Przedsiębiorców Polskich na Ukrainie*, Lublin–Warszawa 2003; ks. Józef Szymański, *Kościół katolicki na Podolu. Obwód winnicki 1941-1964*, Lublin 2003.